

ANANSI. WORLD FICTION este un imprint al Editurii Trei

Anansi
CONTEMPORAN

CATHERINE
LACEY

Biografia lui X

roman

Traducere din limba engleză și note de
Mariana Piroteală

TREI

EDITORI:

Silviu Dragomir
Magdalena Mărculescu
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL
ANANSI. WORLD FICTION:
Bogdan-Alexandru Stănescu

REDACTARE:
Mădălina Marinache

DESIGN:
Andrei Gamaș

DIRECTOR PRODUCȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Mihaela Gavriloiu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LACEY, CATHERINE

Biografia lui X : roman / Catherine Lacey ; trad. din lb. engleză și
note de Mariana Piroteală. - București : Editura Trei, 2024
ISBN 978-606-40-2457-2

I. Piroteală, Mariana (trad. ; note)

821.111

Titlul original: *Biography of X*
Autor: Catherine Lacey

Copyright © 2023, Catherine Lacey
All rights reserved

Copyright © Editura Trei, 2024,
pentru traducerea în limba română

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-40-2457-2

Nota autoarei

Aceasta este o operă de ficțiune. Numele, personajele, companiile, organizațiile, locurile, evenimentele și incidentele fie sunt rodul imaginației autoarei, fie sunt folosite în mod fictiv.

Notele de la finalul acestei cărți conțin trimiteri la surse care nu sunt menționate în text.

Biografia lui X

C.M.

LUCCA

C.M. Lucca
Biografia lui X

Copyright © 2005 by C.M. Lucca
All rights reserved
Copyright © Editura Trei, 2024
pentru traducerea în limba română

978-606-40-2457-2

Biografia lui X

In iarna în care a murit, luni la rândul, mi s-a părut că fiecare zi e umedă și scăldată în lumină — plouase tot timpul, dar eu nu-mi aminteam niciodată de ploaie — și luam trenul până în oraș de câteva ori pe săptămână, căutând (se pare) o clădire în care să pot intra și de pe care să mă pot arunca, sarcină care mă făcea mereu să mă îndoiesc de sinceritatea intențiilor mele, fiindcă mi se părea că seriozitatea celui care caută așa ceva nu poate fi înțeleasă până când nu trebuie răzuit un cadavru de pe trotuar. După toate atentatele din ultima vreme, desigur, paza era mai strictă peste tot și aveai nevoie de permisiune sau de invitație ca să intri în orice clădire, iar eu nu aveam nici una, nici alta, pentru că nu eram cineva în mod deosebit, ci o nepoftită. Zilnic, în oraș se sinucid 1,5 oameni, și eu îi căutam — omul întreg sau jumătatea —, dar n-am văzut nici omul și nici jumătatea, indiferent cât am căutat și am așteptat, răbdătoare, așa de răbdătoare, iar după o vreme m-am întrebat dacă nu cumva nu-i găsesc fiindcă eu sunt una dintre ei, fie omul întreg, fie jumătatea.

Într-o seară, vie încă, eram în Penn Station, voiam să iau un tren spre nordul statului și am întrebat un bărbat care părea serios dacă are un ceas. Avea ceas, a spus el, dar

nu și casă, căci fusese exilat din Istanbul cu mulți ani în urmă, dar niciodată nu avusese curajul să-și schimbe ceasul și, privind fața străinului, mi-am văzut ochii întorcându-mi privirea, căci nici eu nu mă puteam strămuta din locul surghiunului meu. Ne-am despărțit imediat, dar nu l-am uitat niciodată.

Nu dorința de a trăi m-a ținut în viață atunci, ci mai degrabă curiozitatea de a afla cine altcineva ar mai putea veni cu povești despre soția mea. Cine ar mai putea suna să-mi spună un lucru aproape de neînțeles? Iar eu — deși o divinizasem și o idolatrizasem așa de mult pe X și o considerasem un adevărat geniu — aș putea accepta acum adevărul despre furia ei cumplită și nestăvilită și despre cruzimea ei fără margini? Erau moartea în derulare a unei povești, zecile de morți secundare, moartea tuturor acelor povești subtile în care am trăit alături de ea.

Sau poate că m-a ținut în viață toată munca administrativă pe care trebuia s-o duc la bun sfârșit, căci devenisem secretara lui X de voie, de nevoie — pe celelalte le tot concedia. Uneori găseam în mine energia ciudată de a-i umbla prin corespondență în miez de noapte — semnam contracte pe care abia dacă le înțelegeam, revedeam modificările făcute „în eventualitatea morții artistei“, îndosariam extrasele de cont cu drepturile de autor așa cum mă învățase X și distruseam cantitatea exasperantă de solicitări de interviuri adresate mie, văduvei. Fundația Brennan mă invitase să ridic Premiul pentru întreaga activitate în numele lui X, neștiind că ea își pusese în gând să boicoteze ceremonia, de indignare că le luase atât să-i recunoască meritele. De

asemenea, mai era o solicitare a unui muzeu, care aștepta cu nerăbdare ca X să-și respecte obligația contractuală și să-și facă una din rarele apariții publice la vernisajul retrospectivei ei din primăvara aceea; prin intermediul unei scrisori livrate noaptea, mă întrebau dacă, în calitate de reprezentant a ceea ce mai rămăsese din ea, aș putea zbura la Londra în locul ei. Drept răspuns, mi-am transmis regretele — *În momentul de față, îmi e peste putință să explic cât de peste putință îmi e să duc la îndeplinire o asemenea sarcină.*

A sunat Tom, în ciuda tăcerii de treizeci de ani dintre noi. Aflase din ziare de moartea soției mele și voia să-mi spună că s-a gândit la mine în ultima vreme, la dificila și urâta noastră copilărie ca frați. Soției lui, a spus el (și era o noutate pentru mine că se însurase), i se mai dăduseră câteva luni de viață, poate mai puține. Fiica lui (altă noutate pentru mine) avea paisprezece ani acum, și o parte din el și-ar fi dorit ca ea să fie mai mică, credea că fata ar fi mai puțin copleșită de durere dacă ar fi protejată de abstracțiunile copilăriei timpurii. *Ce îngrozitor*, spunea el, *că-mi doresc ca fiica mea să-și fi cunoscut mama de mai puțini ani.*

Mie însă nu mi se părea așa de îngrozitor. Durerea are o logică contradictorie; întotdeauna vrea ceva imposibil, și ceva mai rău, și ceva mai bun.

Când Tom avea paisprezece ani și eu, șapte, locuiam într-o casă lambrisată, într-o fundătură, cu mama noastră și altă lume pestriță, iar în vara aia, în timp ce mâncam spaghete în bucătărie, Tom a rămas împietrit și a stat cu gura căscată și cu spaghetele atârinate din furculița ținută în

echilibru, privind în gol cu ochi nevăzători și larg deschiși, fără să clipească, înmărmurit, în timp ce mama striga, *Tom! Încetează! Tom!* Privirea a continuat să i se golească, nimic, nimic, apoi și mai puțin decât nimic, iar mama tot striga să înceteze, să termine cu farsa asta îngrozitoare, până când, într-un final, l-a plesnit tare peste față, dar nici asta nu l-a readus printre noi, ci i-a smuls furculița din mână și mi-a azvârlit-o în poală. În noaptea aceea, și-a venit, ce-i drept, încet-încet în fire, iar mai târziu un neurolog i-a diagnosticat cu încântare un tip rar de epilepsie, care a fost tratată cu o pilulă roz uriașă, zilnic, iar timp de câteva luni după moartea soției mele, deseori mă trezeam și eu într-o stare jalnică de înmărmurire — stând goală pe un hol, sprijinită de un toc de ușă sau proțăpită în picioare în garaj, cu ochii holbați la camionetă, neputând să spun de cât timp stăteam acolo — și îmi doream ca cineva să-mi poată aduce și mie o asemenea pilulă, ceva care să mă împiedice să mă revărs din ființa mea, în disonanță cu toate.

Eu și Tom trăiam în suferințe diferite acum — a lui, iminentă, a mea, adânc înrădăcinată —, dar nu mă puteam abține să mă întreb dacă tratamentul ar mai putea fi același și l-am întrebat dacă există vreo pilulă pentru așa ceva, vreo pilulă ca cea pe care i-o dădeau lui cu atât de mulți ani în urmă, dar Tom era sigur că nu există sau, dacă exista, el nu știa de ea și, în tot cazul, probabil n-ar da rezultate.

Privitor la domnul Smith

După doi ani în care i-am ignorat scrisorile, am acceptat o întâlnire cu Theodore Smith, la solicitarea lui X, ca să pun capăt acestei absurdități.

— Nu-mi vine să cred că sunteți chiar dumneavoastră, a spus el, nu-mi vine să cred. Soția lui X — incredibil.¹

Deși era anul 1992, nu eram obișnuită cu asemenea lingușiri, căci noi două evitam locurile în care își făceau veacul oamenii de soiul ăsta. Unicul scop al acestei întâlniri, pe care am înregistrat-o în scopuri legale, a fost să-l informez pe domnul Smith că X nu va coopera la presu-pusa lui biografie; nu o va autoriza, nu va acorda interviuri și nu va permite accesul la arhivele personale. În calitate de mesager al soției mele, îl încurajam pe domnul Smith să renunțe imediat la proiect, întrucât urma să aibă mult de suferit în încercarea de a scrie o carte care era, în cele din urmă, imposibilă.

— Dacă vreți cu adevărat să scrieți o biografie, i-am spus, întâi trebuie să alegeți un subiect dispus să coopereze, recomandabil o fantomă.

Domnul Smith privea nedumerit, în timp ce eu îi explicam, cu detalii oferite pe îndelete, că ne împotrivim total

1. Theodore Smith, discuție cu autoarea, 18 iunie 1992, Café Vesper, New York (n.a.).

acestei inițiative. Proprietarul drepturilor nu va autoriza nicio reproducere după niciuna dintre lucrările lui X și domnului Smith nu i se va permite să folosească vreunul dintre portretele asupra cărora dețineam drepturile. Nu-i dădeam voie să-i citeze versurile cântecelor, eseurile, scenariile sau cărțile și, desigur, X nu avea timp să răspundă la niciuna din întrebările lui, căci nu o interesa interesul lui și nu avea niciun respect față de cei care intenționau să-i exploateze astfel opera.

— E dorința ei explicită să nu facă obiectul niciunei biografii, nici acum și nici după ce nu va mai fi, i-am avertizat eu pe un ton pe deplin cordial sau cel puțin judecătoresc. Cere să-i respectați această dorință.

Dar domnul Smith refuza să creadă că X va alege să fie uitată, moment în care eu i-am explicat că X nu are asemenea intenții și că are deja planuri pentru soarta arhivelor în eventualitatea morții ei; la vremea aceea, tot ce știam despre acele planuri era că accesul la arhive va atrage după sine pierderea dreptului la cercetarea biografică.

— Viața ei nu va deveni obiect istoric, am explicat, așa cum și X îmi explicase mie în mod repetat. Va rămâne doar opera ei.

— Dar e o figură publică, a spus domnul Smith, zâmbind trist și absent.

(Ce ciudat că-mi amintesc fața unui om pe care-l urăsc, când atâtea alte lucruri se pierd în haosul memoriei.) A scos tacticos, din servietă, o pagină într-o mapă de plastic. Am aruncat privirea în jos — era, inconfundabil, scrisul ei, datat 2 martie 1990, și îi era adresată *Iubitei mele* și, deși eu ar fi trebuit să fiu iubita aceea, ținând cont de

an, pe vremea aia mă pricepeam să trec cu vederea anumite detalii.

— Mai am câteva, a spus el. Dealerii îmi telefonează mereu când găsesc așa ceva, deși sunt rare, desigur, și destul de scumpe.

— Un fals, am spus. Cineva v-a tras pe sfoară.

— A fost autentificată. Toate au fost autentificate, a spus el.

Credeam că știu ce face — îmi flutura pe la nas falsuri ca să mă prindă și să mă silească să cooperez —, dar nu aveam să cedez. Scrisorile trebuie să fi fost toate niște falsuri (sau așa îmi plăcea mie să cred) și, chiar dacă X scrisese cu adevărat o asemenea scrisoare altcuiva, lucru pe care cel mai probabil nu-l făcuse, niciodată nu s-ar fi amestecat cu cineva așa de înșelător încât s-o vândă. Băiatul ăsta jalnic — nici biograf și nici măcar scriitor — era pur și simplu unul din fanii demenți ai lui X. Nu știu de ce atrăgea X așa de mulți nebuni, dar așa se întâmpla, tot timpul: hărțuitori, obsedați, oameni care leșinau când dădeau ochii cu ea. Un plagiator abil prinsese pur și simplu ocazia și profitase de ea, căci oamenii fermecați de asemenea iluzii sunt mână largă.

— Trebuie să înțelegeți că soția mea e foarte ocupată, am spus în timp ce dădeam să plec. O așteaptă ani întregi de muncă și n-are timp pentru micul dumneavoastră proiect. Trebuie să insist să vă vedeți de treabă.

— Știți ceva? N-o să trăiască veșnic.

Nu mă credeam într-atât de proastă, dar eram, desigur, cea mai mare proastă, ca oricare alta care are impresia că, deși toată lumea de pe pământ, fără excepție, va muri, femeia pe care o iubește nu poate și nu va muri niciodată.

— Fie că vrea să existe o biografie, fie că nu, a continuat domnul Smith, *sigur* va exista una, cel mai probabil mai multe, după ce ea nu va mai fi printre noi.

I-am spus domnului Smith, din nou, să înceteze cu orice încercare de a lua legătura cu noi, că vom cere ordin de protecție dacă va fi necesar, că nu vreau să-l mai văd sau să mai aud vreodată de el; eram sigură că astfel am încheiat discuția.

Patru ani mai târziu, pe 11 noiembrie 1996, X a murit.

Întotdeauna mă considerasem o persoană rațională, dar, din clipa în care s-a dus, am încetat să mai fiu cine credeam că sunt. Săptămâni la rând, n-am putut decât să citesc în întregime și metodic fiecare cuvânt din ziarul cotidian, care era plin de articole despre Reunificarea Teritoriilor de Nord și de Sud, un subiect atât de amplu, încât atunci consideram (și la fel consider și acum) că e posibil să nu-l ducem niciodată până la capăt. M-am concentrat în totalitate pe relatările despre aparatele administrative din Teritoriul de Sud recent desființate, despre răspândita neîncredere în noile rețele de electricitate din Sud și pe articolele senzaționaliste din interiorul teritoriului cu granițele închise — detalii despre sinucideri în masă, decapități, bombardamente frecvente — și, deși pierderea mea nu se compara nici pe departe cu deceniile de teocrație tiranică, încă mă identificam profund cu această poveste îndelungată și brutală, căci și eu fusesem sfâșiată și mi-era greu să mă adun.

Cititul ziarului dădea consistență zilelor mele lipsite de structură: în fiecare dimineață străbăteam aleea cu pietriș, luam ziarul, refăceam drumul și-l citeam rubrică

cu rubrică în căutarea a ceva ce nu aveam să găsec niciodată — înțeles, motive, viața însăși. Absorbită de știri, simțeam că încă fac parte din lume, încă sunt vie, în timp ce rămâneam întrucâtva ocrotită de liniștea asurzitoare pe care o lăsase ea în urmă.

La începutul lunii decembrie a aceluși an, am citit la rubrica dedicată artelor ceva ce, în primă fază, n-am reușit să înțeleg. Theodore Smith vânduse biografia soției mele unui editor pentru un avans indecent de mare.¹ Era programat să fie publicată în septembrie, anul următor. Câteva zile am reușit să uit de asta. M-am gândit: Nu, nu, pur și simplu nu e posibil, cartea o să fie un eșec, oamenii o să-și dea seama că scrisorile sunt false, că totul e rodul obsesiei, nu al faptelor, iar când eu, executoarea testamentară a lui X, le voi refuza toate drepturile asupra fotografiilor și fragmentelor, aici se va sfârși povestea. Cum putea exista o biografie fără surse primare?

Întâmplarea face că aveam un prieten comun, apropiat, cu editoarea care cumpăraseră cartea. Mi-a telefonat în iarna aceea — *din politete*, a spus ea, deoarece nu era obligată să-mi obțină aprobarea. A insistat că cercetarea era impecabilă. *Scrupuloasă, dar respectuoasă*, a explicat ea, ce-o mai însemna și asta. M-a asigurat că domnul Smith o admiră nespun și o înțelege pe X ca artistă, ca femeie, și că face multe observații minunate pe marginea operei ei, dar, desigur, cartea li se va părea unora puțin controversată, nu-i așa?

1. Elinor Snow, „Știri recente din lumea editorială”, *The New York Times*, 2 decembrie 1996 (n.a.).

Soția ta nu s-a ferit niciodată de controverse, a spus editoarea.

Serios?

Editoarea a sugerat să vin la biroul ei să mă întâlnesc cu domnul Smith cât încă era timp să îndrept textul, că poate vreau să infirm unele zvonuri pe care el nu a reușit să le lămurească și, deși fusesem sigură că n-am să-l mai văd vreodată pe domnul Smith, până să închid telefonul, acceptasem întâlnirea.

Două zile mai târziu, stăteam într-o sală de conferințe cu domnul Smith, editoarea lui și doi-trei avocați. Manuscrisul cât o cărămidă era așezat pe masă și, practic, radia de ineptie. Am cerut să fiu lăsată câteva clipe singură cu autorul și, odată ce am rămas doar noi, l-am întrebat cum a reușit.

Ah, știți cum e, din aproape în aproape, a spus el cu falsă modestie, așa de puturoasă, încât ar fi putut adormi un cal.

Dar ce ați fi putut avea de spus despre ea? Ce ați fi putut ști?

A insistat că încă are destul material chiar și fără arhivă, întrucât X a acordat mii de interviuri începând cu anii '70, că rareori se repeta și, desigur, mai sunt și fostele soții, fostele iubite, colaboratorii și alții. Aveau cu toții o grămadă de povești și multe scrisori originale de împărțășit. Mersese totul destul de bine, a spus el, cu excepția interacțiunii cu mine, desigur, și a faptului că nu reușise niciodată să vorbească personal cu X — o eroare pe care încă o regreta. Dar mie nu-mi păsa ce vrea de la mine și voiam doar să știu cine îi acordase interviuri. A enumerat câteva nume irelevante — tot felul de linge-blide și de alte cunoștințe pline de sine — apoi, surprinzător, l-a menționat pe Oleg Hall.